

ובנוגע לפועל:

יש לפרסם ולעורר בכל מקום ומקום ע"ד העבודה המיוחדת דחודש אלול המרומזת בחמשת הראשי-תיבות דתורה תפלה גמ"ח תשובה וגאולה, ובהדגשה מיוחדת בנוגע לר"ת החמישי, ענין הגאולה, כפי שחודרת בכל עניני העבודה, עי"ז שחודרים ונעשים ברוחה של הגאולה (כולל ובמיוחד ע"י לימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק), מתוך צפי' וודאות גמורה שתיכף ומיד ממש רואים בעיני בשר ש"הנה זה (המלך המשיח) בא"4.

ובפשטות:

להכריז ולפרסם בכל מקום – בדברים היוצאים מן הלב – שהקב"ה אומר (ע"י עבדיו הנביאים) לכאור"א מישאל "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה", ועד שהיום ממש רואים בעיני בשר ברכת הגאולה האמיתית והשלימה.

[ויש להוסיף ולהדגיש שההכרזה והפרסום דכהנ"ל צ"ל גם ע"י אלה שטוענים שעדיין לא נקלט ענין זה (בשלימות) בהבנה והשגה והכרה שלהם, דכיון שגם אצלם ישנו ענין האמונה בשלימות, יכולים (ובמילא צריכים) הם לפרסם הדברים לאחרים החל מבני ביתו (שבודאי אינם צריכים "לסבול" מזה שעדיין לא הונח הדבר בשכלו), וכל אלה שנמצאים בסביבתו, כל אחד ואחת מישאל, ובודאי שע"י ההשתדלות המתאימה יתקבלו הדברים ויפעלו פעולתם, כולל גם אצל המכריז והמפרסם, שיוקלט אצלו בפנימיות וכו'].

(משיחות ש"פ ראה, א' דר"ח אלול תנש"א)

(4) שה"ש ב, ח. שהש"ר עה"פ.

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ראה

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כד
(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה
שנת המאה לגאולת כ"ק אדמו"ר (מוהריי"צ) נ"ע

17.

נוסף על כללות הענין ד"אחכה לו בכל יום שיבוא"¹, ובפרט לאחר ש"כלו כל הקיצין"², וסיימו כל עניני העבודה (כמדובר כמ"פ), נמצאים בשנה מיוחדת שהר"ת שלה "הי' תהי' שנת נפלאות אראנו", כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות",

– וכבר ראו בפועל כו"כ "נפלאות" הן בנוגע לגאולת הפרט והן בנוגע לגאולת הכלל, כולל ובמיוחד בנוגע לאחינו בנ"י שבמדינה ההיא, שרבים מהם יצאו מן המיצר אל המרחב, הן כפשוטו, והן (ובעיקר) בנוגע להאפשרות לחיות חיים יהודיים ע"פ התורה ומצוותי', ועד שבימים האחרונים ממש (ובאופן דפעולה נמשכת גם בימים אלה) התקיים הכינוס של שלוחי חב"ד (מכו"כ מדינות) במדינה ההיא – שבה נמצאת העיירה והערים ליובאוויטש, ליאדי, ליאזנא, רוסטוב ופטרבורג, שבהם חיו ופעלו נשיאי חב"ד במשך כו"כ דורות – נתכנסו השלוחים של נשיא חב"ד בדורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר בעיר הבירה של מדינה ההיא (מאסקווא), על מנת להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהפצת התורה והפצת המעיינות (דתורת חסידות חב"ד) חוצה, שע"ז אתי מר דא מלכא משיחא³ –

ובשנה זו עצמה – עומדים כבר בר"ח אלול, חודש החשבון של כל השנה, אשר, הסך-הכל דהחשבון הוא: "עד מתי"!!!

היתכן שבסיומם של י"א חדשים דשנת "נפלאות אראנו", משיח צדקנו עדיין לא בא?!...

* * *

- (1) נוסח "אני מאמין" (נדפס בכמה סידורים) – ע"פ לשון הכתוב חבוק ב, ג. פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין הקדמה לפרק חלק היסוד הי"ב.
- (2) לשון חז"ל – סנהדרין צו, ב.
- (3) אגרת הבעש"ט הידועה – נדפס בכתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בתחילתו. ובכ"מ.

ב. ביזת מצרים וביזת הים – הענקה?

כדי להבין זאת יש להבין תחילה את דברי הספרי שהוזכרו לעיל בפרטי ההלכה, וראשית, יש להקדים:

כיון שמאופן יציאת מצרים נלמד דין ההענקה לפרטיו – „אף אתה הענק לו ושנה לו וכו'” – הרי מובן, שביזת מצרים וביזת הים הן „כהענקה” ממש, ולא סתם נתינה לעבד ביציאתו מעבדות.

ואם כך, תמוה¹⁰:

(א) דין¹¹ הענקה מתקיים דוקא על ידי דברים שיכולים להתרבות וכדומה, דברים שהם „בכלל ברכה”, ולא כסף וכדומה¹², ואילו ביזת מצרים וביזת הים כללו בעיקר כסף וזהב ובגדים¹³, כפי שמפורש בפסוקים רבים¹⁴ ובמדרשי חז"ל¹⁵.

(ב) לגבי עבד הנמכר לגוי אין קיים כלל דין הענקה, וכיצד ייתכן אפוא לומר שהביזה שקבלו ישראל ממצרים היתה בגדר של הענקה.

(10) ראה פרשת דרכים דרך מצרים דרוש ה. תולדות אדם ומלבי"ם לספרי כאן. צפע"נ שם.

(11) קדושין יז, א. ספרי פרשתנו טו, יד.

(12) ואף שהיא מחלוקת התנאים (קדושין וספרי שם. וראה צפע"נ שם, דמשמע שדעתו שדרשה זו בספרי היא למ"ד שיש הענקה מכספים), הרי נתנו להם נלים דלכו"ע אינם בכלל ברכה*. ועוד, הרי מרא דשמעתא דממעטים כספים הוא ר"ש, וסתם ספרי ר"ש (סנהדרין פו, א. וש"נ).

(13) בפרשת דרכים שם (הובא גם במלבי"ם), שהכספים כו' היו בתור תשלום על עבודתם, והענקה היא ה"מקנה כבד מאד", ומביא ראי' ע"ז מ, מה שאמרו בספרי (ונראה שכוונתו למכילתא) על הפסוק (בא יב, לה), „מקנה כבד מאד – כאן נתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול”. אבל במכילתא שלפנינו, לכאורה יש לדייק להיפך, ממה שמסיים „עם יציאתן ממצרים אני ממלאן כסף וזהב”. וראה גם מדרש הגדול כאן: הענקתי לכם כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות אף אתה כו'. וראה גם בעה"ט כאן (טו, יד).

(14) שמות ג, כב. בא יב, כב. יב, לה. וראה צפע"נ דלעיל הערה 7.

(15) ראה פרש"י בשלח טו, כב. ובכ"מ.

(* אלא שבצפע"נ שם ט"ל דכלי כסף וכלי זהב בכלל כספים הם. ע"ש).

א. „על כן אנכי מצוך...”

על מצות הענקה לעבד עברי ולאמה עבריה בעת שחוררם מפורטת בתורה¹ הסיבה לכך: „וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלקיך, על כן אנכי מצוך את הדבר הזה היום”.

נאמר על כך ב„ספרי”²: „וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים” – הענקתי לך ושנתי לך, אף אתה הענק לו ושנה לו³. מה במצרים נתתי לך ברוחב יד אף אתה תתן לו ברוחב יד. וכן הוא אומר⁴: אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף – זו ביזת מצרים, ואברותיה בירקרק חרוץ – זו ביזת הים, תור⁶ זהב נעשה לך – זו ביזת הים, עם נקודות הכסף – זו ביזת מצרים”⁷.

כלומר⁸, כוונת הפסוק „וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלקיך” היא, שמשום שהקדוש־ברוך־הוא שחרר את בני ישראל ממצרים והעניק להם „הענקה” כפולה – „ביזת מצרים” ו„ביזת הים” – „על כן אנכי מצוך את הדבר הזה” – מצות הענקה לעבד עברי ולאמה עבריה.

לפי זה קשה⁹: העיקר חסר מן הפסוק? – ההענקה בעת יציאת מצרים כלל אינה מוזכרת?

- (1) פרשתנו טו, טו.
- (2) כ"ה בדפוס ראשון. ויש כמה שינויי נוסחאות בדפוסים אחרים. ואכ"מ.
- (3) וצ"ע למה הובאו מהפסוק תיבות אלו דוקא (ועד"ז בפרש"י), ולא העיקר – „ויפדך גו”.
- (4) ראה פירוש רש"י על הפסוק.
- (5) תהלים סח, יד.

- (6) שה"ש א, יא. ולהעיר שמב' פסוקים אלה מביאים ראי' (מכילתא בא יב, לו. ועוד) שביזת הים גדולה מביזת מצרים.
- (7) בפירוש דברי הספרי – ראה ספרי דבי רב כאן. מנ"ח (מצוה תפב – והביא רק מרש"י). שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב ס"א (הובא בצפע"נ עה"ת כאן). צפע"נ עה"ת שמות ג, כב. וראה גם צפע"נ עה"ת וארא ו, יג. צפע"נ לסנהדרין צא, א. פנים יפות ותנ"ת כאן. ולהעיר שלא הובאו דברי הספרי בפוסקים. וראה לקמן בפנים.
- (8) ראה גם רש"י וספורנו כאן.
- (9) ראה גם אלשיך כאן (קושיא ו). וראה הכתב והקבלה כאן.

כבר נתקיימו כל הסימנים של חז"ל על סוף זמן הגלות וזמן הגאולה, כולל הסימן בילקוט שמעוני¹ (שנתפרסם לאחרונה): "א"ר יצחק שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי אומות העולם מתגרין זה בזה, מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארם ליטול עצה מהם כו', וכל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים ונופלים על פניהם ויאחזו אותם צירים כצירי יולדה, וישראל מתרעשים ומתבהלים ואומר להיכן נבוא ונלך להיכן נבוא ונלך, ואומר להם בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם, מפני מה אתם מתיראים אל תיראו הגיע זמן גאולתכם, ולא כגאולה ראשונה גאולה אחרונה כי גאולה ראשונה הי' לכם צער ושעבוד מלכיות אחרי' אבל גאולה אחרונה אין לכם צער ושעבוד מלכיות אחרי'. [ואח"כ ממשיך בילקוט:] שנו רבותינו בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם".

כן תהי' לנו, שמלכתחילה אין מה להבהל כי כבר הובטחנו ש"אל תיראו (גם מלשון הבטחה), הגיע זמן גאולתכם",

וכן תהי' לנו, שמשיח צדקנו יבוא כבר בפועל ויעמוד כבר על גג בית המקדש ויכריז וישמיע, שמשיח כבר בא!

אמן כן יהי רצון.

ג) חובת ההענקה חלה על האדון, ואילו כאן מודגש בספרי שההענקה ביציאת מצרים היתה מאת הקב"ה – "הענקתי .. ושנית .. נתתי"¹⁶ – אשר הביא לידי כך¹⁷ שהמצרים יתנו¹⁸?

ג. ההענקה ליוסף

כשם שאנו רואים, לפי הספרי, שבני ישראל קבלו "הענקה" בצאתם ממצרים, כך מסופר אודות יוסף, אשר היה עבד אצל פוטיפר, שבצאתו לחירות הוא קבל "הענקה", כפי שמבאר אבי מורי, ברשימותיו על מסכת קידושין (בסוגיא הדנה ב"הענקה"), ואלה דבריו¹⁹:

"יוסף שהיה מתחילה עבד עברי, כמו שנאמר²⁰: ושם אתנו נער עברי עבד, הנה כשיצא לחפשי ולחירות צריך לתת לו הענקה, וההענקה שניתן לו, מלבד זה מה שנתן לו פרעה הטבעת ורביד הזהב .. ובגדי שש²¹ .. הנה עיקר ההענקה הוא מה שנתן לו הקדוש-ברוך-הוא, והוא מה ששלח את גבריאל ולמדו ע' לשון²² .. ואל תקשי הרי הענקה צריך להיות מהאדון שהיה עבד לו .. יש לומר מפוטיפר היה גם כן

16) ואף שלכמה דעות (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הענקה ע' תרעה. ושי"ג) כופין על הענקה, מ"מ צריך ביאור מדוע מתייחסת ההענקה להקב"ה. ועוד: בבית ויס לא היתה נתינה (מהמצרים), ולקחת הבית היתה לאחר מיתת המצרים מן ההפקר (שפת הים). – ואולי י"ל שזה בגדר דביות מלחמה, ובל' הכתוב הוי' נלחם להם.

17) כמש"ג ויתן ה' את חן גו' לקיים הבטחתו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (בא יא, ג ובפרש"י שם). וציווה להים שיפלו המצרים על שפתו (פסחים ק"ח, ב. ערכין טו, א).

18) כמובן מפשטות הכתובים שהי' באופן דו-צלחות את מצרים (משא"כ הלוואה לזמן – ה"ז רק דברים הנצרכים לאיזה ענין הנדרש באותו הזמן); וכמפורש ברש"י עה"ת (שמות ג, כב. בא יא, ב. יב, לו), ספר השרשים לר"י אבן ג'נאח (שרש שאל), בחיי בשם הר"ח, חזקוני וכלי יקר (שמות שם) – שהנתינה היתה במחנה.

והטענה, תנו לנו כסף וזהב שנשלחם ממנו" (סנהדרין צא, א) – ה"ז טענת המצרים, וגם מענות גביהא בן פסיסא היו שאפילו לפי שיטתם אדרבה חייבים הם לבני".

וראה לקו"ש [המתורגם] חכ"א ע' 14 ואילך.

19) תורת לוי יצחק ע' קכ.

20) מקץ מא, יב.

21) שם מא, מב.

22) סוטה לו, סע"ב.

הענקה, והוא מה שניתן²³ לו בתו אסנת²⁴. ולכאורה, תמוה:

א) אמנם, יוסף היה עבד עברי, אך אדונו היה נכרי, וכיצד ייתכן לומר ש"צריך לתת לו הענקה", כדלעיל?

ב) כיון ש"הענקה צריך להיות מהאדון שהיה עבד לו", לכן: (א) מדוע "עיקר ההענקה הוא מה שנתן לו הקדוש-ברוך-הוא"? (ב) כיצד ייתכן לומר שנתנת הטבעת ורביד הזהב וכו' על ידי פרעה היא ההענקה שקבל יוסף עבור עבודתו אצל פוטיפר?

ג) בכל הדברים הללו, אשר קבל יוסף – טבעת ורביד זהב וכו', ע' לשון, אסנת²⁵ – אי אפשר לקיים מצות הענקה, כדלעיל.

אמנם, הרשימה שהובאה לעיל, מדברי אבי מורי, היא בדרך הקבלה, בכל זאת ידועה ההשתדלות בענינים רבים להשוות בין הקבלה לבין הנגלה, ובמיוחד לפי הידוע²⁶ שהקבלה והנגלה שבתורה הן "תורה אחת", כגוף ונשמה זה לזה. הקבלה מגלה את העומק והסוד המוסתרים בתוך הנגלה שבתורה.

ויש לומר, שהחידוש ברשימה זו (שאצל יוסף היה הענקה), מבוסס על דברי הספרי שלעיל, שלפיהם נראה שקיימת הענקה גם במקרה כזה (א) של עבד עברי הנמכר לגוי, (ב) גם כאשר ההענקה היא בדברים, שאינם בכלל ברכה²⁷, (ג) אף כאשר ההענקה אינה ניתנת על ידי האדון –

ובדומה לכך לגבי יוסף ניתנה הענקה (א) למרות היותו עבד שנמכר לגוי, (ב) ההענקה כללה טבעת ורביד זהב וכו', ע' לשון, ואת אסנת, (ג) ההענקה לא ניתנה מאדונו, אלא בעיקר מפרעה ומה שנתן לו הקדוש-ברוך-הוא – ולמרות זאת זוהי "הענקה".

23) אולי יש לומר, דמה שדייק לכתוב "ניתן" ולא "נתן", הוא משום שנתנת אסנת ליוסף היתה ע"י פרעה ולא ע"י פוטיפר.

24) מקץ שם, מה.

25) ולכאורה, "אסנת" היא, בכלל ברכה.

26) ראה חז"ל קנב, א.

הוספה

בשורת הגאולה

א.

עם זיינען שוין מקויים געוואָרן די סימנים אין חז"ל אויף סוף זמן הגלות און זמן הגאולה, כולל דעם סימן אין ילקוט שמעוני¹ (וואס איז נתפרסם געוואָרן לאחרונה): "א"ר יצחק שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי אומות העולם מתגרין זה בזה, מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארם ליטול עצה מהם כו', וכל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים ונופלים על פניהם ויאחזו אותם צירים כצירי יולדה, וישראל מתרעשים ומתבהלים ואומר להיכן נבוא ונלך להיכן נבוא ונלך, ואומר להם בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם, מפני מה אתם מתיראים אל תיראו הגיע זמן גאולתכם, ולא כגאולה ראשונה גאולה אחרונה כי גאולה ראשונה הי' לכם צער ושעבוד מלכיות אחרי' אבל גאולה אחרונה אין לכם צער ושעבוד מלכיות אחרי'. [און דערנאָך איז ער ממשיך אין ילקוט:] שנו רבותינו בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם".

כן תהי' לנו, אַז מ'האָט מלכתחילה נישט וואָס צו זיך שרעקן וואָרום מ'האָט שוין די הבטחה אַז "אל תיראו (גם מלשון הבטחה), הגיע זמן גאולתכם",

וכן תהי' לנו, אז משיח צדקנו זאָל בפועל קומען שוין און שוין שטיין על גג בית המקדש און מכריז ומשמיע זיין, אַז משיח איז שוין געקומען!

אמן כן יהי רצון.

(משיחות ש"פ ראה, מבה"ח אלול תשנ"ו)

(1) ישע'י רמז תצט.

ד. הענקה – שלמות השחרור

ההסבר לכך הוא:

בהענקה יש שני חלקים: (א) נתינת האדון, (ב) קבלת העבד – מה שמתחדש בעבד באמצעותה. חובת האדון לתת הענקה קשורה לעבודת שלפני כן; הנתינה היא הכרת טובה לעבד על עבודתו, עד שאף קיימת דעה שההענקה אינה רק כצדקה, אלא יש לה משמעות של שכר על עבודה²⁷.

לעומת זאת, ההנאה והתועלת שיש לעבד מן ההענקה, היא חלק משחרורו: השחרור מושלם כאשר אין הוא יוצא בידים ריקות, אלא הוא מקבל מתנה מיוחדת, שהיא מביאה אותו למצב של חירות, רוחב יד וכדומה – ההיפך מעבודות. החלק השני של ההענקה – שלמות שחרורו של העבד – מודגש בטעם "וכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלקיך, על כן אנכי מצוין..."²⁸, משום שישראל היו עבדים ולאחר מכן "ויפדך ה' אלקיך" – לכן הם חייבים להביא לידי כך שפדיותו ושחרורו של עבד תהיה כראוי.

ה. יציאת מצרים – הענקה כלפי העבד

לפי זה מובנים דברי הספרי שביות מצרים וביות הים היו הענקה:

כיון שבפסוק אין מדובר על חובת הנתינה החלה על האדון, אלא על פדיון העבד, שתיעשה בשלמות, לכן: (א) אין חשיבות לפרט אצל מי היה העבד לפני כן. (ב) לא כל כך חשוב אם ההענקה ניתנת דוקא על ידי האדון, אלא חשובה עצם העובדה שהעבד לשעבר מקבל הענקה בהווה ולעתיד – מצב של חירות.

בכך מובן גם מדוע כללה ההענקה של יציאת מצרים גם דברים שאינם "בכלל ברכה": התנאי שההענקה חייבת להינתן מדברים שהם "בכלל ברכה", הוא חלק מחובת ההענקה שחלה על האדון – שעליו לתת הענקה כזאת,

(27) ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 165. וש"נ.

שהכרת טובתו תהיה ניכרת אף לאחר תקופה ארוכה וכדומה.

אך לגבי משמעותה של ההענקה כלפי העבד, שזוהי שלמות שחרורו וחירותו – הרי זו נוצרת ברגע נתינת המתנה, עם היעשותו בן חורין, ואין הכרח שתימשך זמן רב.

ו. הענקה "ברוחב יד"

לפי זה יש לומר, שהחידוש בדין הנלמד בספרי – "הענקתי לך ושניתי לך אף אתה הענק לו ושנה לו, מה במצרים נתתי לך ברוחב יד אף אתה תתן לו ברוחב יד" – אינו חידוש לגבי חובת האדון להעניק, אלא זהו ענין נוסף הקשור לשחרור העבד:

מצד חובת ההענקה של האדון נקבע שיעור – סכום שבו יוצאים ידי חובה זו אפילו מלכתחילה, סכום שדי בו כדי להוכיח הכרת טובה בהתאם לעבודת העבד.

ואילו מצד השפעת ההענקה על העבד, שהיא מביאה לידי שלמות פדיונו, הרי אין לכך שיעור – ככל שהוא מקבל יותר נכסים לעצמו (אפשרי במדת נכסי עני, או עשיר, או מרבה נכסים) כך חירותו רבה יותר, ולכן "הענק לו ושנה לו..." ברוחב יד.

ולכן אין מוזכר במפורש בתורה ה"רכוש גדול" שנתן הקדוש־ברוך־הוא לישראל בצאתם ממצרים, כי אם רק "ויפדך ה' אלקיך". הלימוד מיציאת מצרים אינו מכמות ההענקה – "הענקתי ושניתי..." – אלא, שכשם שאז היה השחרור מן העבודת מושלם – "ויפדך", שחרור שכולל במילא גם קבלת רכוש גדול עד כדי "הענקתי לך ושניתי לך..." – כך צריכים ישראל לדאוג לכך ששחרור העבדים יהיה מושלם, ולכן עליהם לתת הענקה באופן של "שניתי" ו"ברוחב יד".

ז. שחרור יוסף – בשלמות

לפי זה יובנו הדיוקים שצויינו לעיל ברשימתו של אבי מורי:

כיון שיוסף היה עבד עברי שהשתחרר, הרי

ש"עבד עברי הוא .. רק בחינת מוחין דקטנות .. וכשנגמר עבודתו .. הוא שנעשה בן חורין, חורין הוא חכמה ובינה .. והנה כשיוצא לחפשי .. צריך להיות גם כן הענקה .. הכפל דהענק תעניק יש לומר שהוא לנגד חכמה ובינה, והוא כי מה שנעשה בן חורין הוא מצד חכמה ובינה כנ"ל, הנה מחכמה ובינה נמשך גם ההענקה אליו".

רואים, אפוא, שההענקה בצאתו לחירות אינה פרט שולי כשכר עבור העבדות, אלא ההענקה היא בעלת משמעות של יציאה לחירות – גילוי בחינת חכמה ובינה. זה בהתאם להסבר שלעיל, בדרך הנגלה, שההענקה מביאה לידי שלמות בשחרור העבד.

ט. עבד כנעני – עבד לתמיד

לפי האמור לעיל ניתן להסביר את הטעם בפנימיות הענינים לכך שמצות הענקה חלה רק לגבי עבד עברי ואמה עבריה, ולא לגבי עבד כנעני:

בפשוטות יש לומר, שהסיבה לכך היא, שלגבי עבד כנעני חלה החובה "והנחלתם אותם לבניכם אחריכם .. לעולם בהם תעבדו"³¹ – אסור לשחרר עבד כנעני³², אלא לצורך מצוה וכדומה³³, וכיון ש"תורה על הרוב תדבר"³⁴, לא ציינה התורה את מצות ההענקה משום מקרים יוצאים מן הכלל, שבהם מותר לשחרר את העבד.

אך לפי פנימיות הענינים עדיין דרוש הסבר, ואדרבה: אם עבד עברי ואמה עבריה, שהם כנגד עולם היצירה ועולם הבריאה, כידוע³⁵, זקוקים להענקה – גילוי המוחין, הרי בודאי ובודאי שעבד כנעני, שהוא כנגד עולם העשיה³⁶ זקוק לגילוי המוחין – הענקה?

ולפי האמור לעיל, שההענקה ושלמות השחרור כרוכות זה בזה במהותן, ויש להן

למרות שאדונו היה נכרי, "צריך לתת לו הענקה", כדי ששחרורו יהיה מושלם.

ובהענקה עצמה יש שני פרטים: שלמות השחרור נעשתה למעשה כאשר פרעה מינה אותו למשנה למלך – ההיפך הקטבי של העבדות – וזאת, באמצעות נתינת הטבעת ורביד הזהב וכו'²⁸.

אך האפשרות וההכנה להתמנותו למשנה למלך, המבטלת את טענתם של אצטגניני פרעה ש"עבד²² שלקחו רבו בעשרים כסף תמשילו עליו .. יהא יודע בשבעים לשון", נעשתה על ידי ההענקה האחרת – "בא גבריאל ולימדו שבעים לשון".

ולכן זהו "ניקור ההענקה", כי זה איפשר ליוסף להגיע לשלמות החירות, בעוד אשר הטבעת ורביד הזהב וכו' שקבל מפרעה היו כתוצאה מכך.

לאחר מכן יש חידוש נוסף ברשימה הנ"ל: "הענקה צריך להיות מהאדון שהיה עבד לו", כלומר, ששחרור העבד מושלם יותר כאשר האדון עצמו מעניק לו, שהרי בקבלו מתנה מאותו אדם שהעבירו לפני כן הרי חירותו ניכרת הרבה יותר²⁹.

לכן קבל יוסף הענקה גם מפוטיפר – את אסנת, אך בכל זאת, זהו הטפל בלבד, והעיקר הוא מה שקבל מפרעה ושבעים הלשון – כי הענקות אלו הביאו לידי שלמות פדייתו ושחרורו, כדלעיל.

ח. "גילוי בחינת חכמה ובינה"

הסבר זה (בדרך הנגלה) למצות הענקה, שיש לה השלכה גם על שלמות שחרור העבד, מתאים גם לביאורו של אבי מורי על מצות הענקה בדרך הקבלה:

ברשימה שהוזכרה לעיל הוא מבאר³⁰,

(28) וי"ל שמטעם זה גם נתינת אסנת היתה ע"י פרעה. שגם זה חלק משלימות השחרור (ראה שפ"ח לפרש"י מקץ מא, מה).

(29) ע"ד ומועין דהשיאו רבו בת חורין וכו' יצא לחירות (גטין מ, א).

(30) שם ע' קיזיקה.

(31) בדר כה, מו.

(32) ברכות מז, ב. וש"נ.

(33) ראה פסחים קיג, א. ברכות שם. וראה גם קידושין

כד, א.

(34) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(35) שער המצות וטעהמ"צ ר"פ משפטים. ובכ"מ.

(36) ראה סהמ"צ להצ"צ פג, ב. ובכ"מ.

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו

מלך המשיח

🕊 🕊 🕊

ויה"ר שע"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

🕊 🕊 🕊

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

לעולם ועד

אותה השלכה, הרי הדבר מובן, כי יהודי שהוא בדרגת עבד כנעני, נשאר תמיד במהותו הרוחנית – עבד, כפי שיוסבר להלן.

י. התבטלות – אין לה גבול ו"הענקה"

בתורת החסידות מבואר³⁷, שעבד עברי ואמה עבריה מסמלים בעבודה הרוחנית של האדם את בירור וזיכוך המדות, ואילו משמעותו של עבד כנעני היא – קבלת עול, בדומה לעבד כנעני כפשוטו, אשר מצד עצמו „בהפקירא נחא ליה“³⁸, והוא משרת את אדונו רק „מחמת אימת רבו“.

אך למרות שדרגת עבד כנעני נחותה מדרגת „עבד עברי“ ו„אמה עבריה“, העובדים את ה' מתוך רגש ותענוג (מדות) – בכל זאת קיימת יותר בעבודת „עבד כנעני“ מעלת ההתבטלות העצמית³⁹:

אמנם גם „עבד עברי“ ו„אמה עבריה“, שעבודתם קשורה למדות, הם עבדים העובדים את ה' בעבודת עבד – מתוך קבלת עול והתבטלות, אך בכל זאת מעורבת בכך תחושה של הכרה במציאות העצמית⁴⁰. לעומת זאת, אצל „עבד כנעני“ אין מעורבת כלל רגש בעבודתו, ועבודתו את ה' חדורה כולה בקבלת עול והתבטלות כלפי רצון העליון⁴⁰, ללא הכרה במציאותו העצמית.

ויש לומר שזהו ההסבר בפנימיות לכך שעבד כנעני אינו יכול להתחרר – „והנתחלתם... לעולם בהם תעבודו“:

עבודת בירור המדות אצל „עבד עברי“

(37) תו"ח שמות ע"א, ב ואילך. אה"ת משפטים ע' א'קכו ואילך. סה"מ להצ"צ שם ואילך. ועוד.

(38) גיטין יג, א.

(39) בחבא לקמן להעיר גם מלקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 74 ואילך. ושי"ג.

(40) להעיר מהמבואר בהמשך תרס"ו [ד"ה ומקנה רב ושלחארו, ע"ש]. וראה שם (ע' שי. ס"ע שכו ואילך) בביטול דעבד פשוט, דהוא וכל אשר לו נקנה לאדונו, והוא רק „קנין כספ" של האדון כשורו וכה"ג – שזה נאמר על עבד כנעני (משפטים כא, כא. אמור כב, יא ובפרש"י. וראה קדושין כג, א ואילך. ועוד).

ו„אמה עבריה“ קשורה למציאות האדם, ולכן (א) זוהי עבודה מוגבלת, ויש לה סיום. (ב) יותר מכך: שלמותה של עבודה זו עצמה היא כאשר יוצאים ממנה לחירות – מתרוממים מעל עבודת המדות, ומגיעים לדרגה של עבודת ה' שעל-פי השכל – מתוך טעם ודעת⁴¹.

ואילו עבודה רוחנית של „עבד כנעני“ – קבלת עול – היא התבטלות מוחלטת. הוא מאבד את מציאותו העצמית – אין לו רצונות עצמיים, תענוג ומדות, אלא הוא מתמסר כל כולו לאדון⁴². ולכן אין לגביו שחרור, כי: (א) עבודה זו של התבטלות מוחלטת אינה מוגבלת ואין אפשרות „להשתחרר“⁴³ ממנה, (ב) יותר מכך: בעבודה זו גורמים המוחין – טעם ודעת של האדם – לבלבול והפרעה, ולכן לא ייתכן בה „הענקה“ לאדם, שמשמעותה היא גילוי המוחין שלו, כדלעיל,

אלא המוחין של האדון כפי שהם אצל האדון⁴⁴, כדברי חז"ל „שכינה מדברת מתוך גרונו“ – לימוד (כולל הבנה והשגה) באופן של „איתמר“⁴⁵.

יא. עבודה רוחנית – שילוב שני סוגי „עבודות“

למרות מעלת ההתבטלות שיש בעבודת „עבד כנעני“, מושווית העבודה הרוחנית של עם ישראל באופן כללי לעבד עברי⁴⁶ דוקא, כנאמר בתורת החסידות⁴⁷, שהפסוק⁴⁸ „שש

(41) ושייך לתוכן ענין החירות. כי המדות מוגבלות בציון, משא"כ שכל עניני חירות (בערך המדות), כי אינו נתפס בקו אחד (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 121. ושי"ג).

(42) המשך תרס"ו שם (ס"ע שכה ואילך).

(43) ראה המשך תרס"ו שם (ע' שכא"ב); ועבודתו היא בתמידות בלי שום שינוי וחילוף .. ולא יגרע עבודתו לעולם.

(44) ראה המשך תרס"ו שציון בהערה 42.

(45) ראה לקו"ת נשא כה, ב.

(46) וראה המשך הג"ל (ע' שיט): כי לי בני עבדים .. בבחי' עבד נאמן (ראה לעיל הערה 40).

(47) סה"מ להצ"צ פג, א. וראה גם תו"א משפטים עו,

א. סה"מ תקס"ה ע' רפה.

(48) משפטים כא, ב.

שניתן ליהודים מלמעלה גילוי המוחין, המביא את עבודתם⁵³ שעל-פי טעם ודעת לידי שלמות.

יב. השחרור המושלם – „באלף השביעי“

ידועים דברי המדרש⁵⁴ על „מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטי לישראל“⁵⁵ – „מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות“, ומובן, שכך גם לגבי מצות „הענקה“, שהקדוש-ברוך-הוא מקיימה ומעניק כאדון לישראל עבדיו. ולפי זה יש לומר, שבנוסף לכך שבאלף השביעי יזכו ישראל לקיום „ובשביעית יצא לחפשי חנם“, הם יזכו גם ל„הענק תעניק לו“, ויקבלו הענקה נוספת מהקדוש-ברוך-הוא.

וכיון שבערב שבת צריך לטעום „מכל תבשיל ותבשיל“⁵⁶ ממאכלי שבת – מובן גם בעניינו, שבנוסף לכך שכבר עתה, בערב שבת, צריך לטעום מה„מנוחה“ שתהיה באלף השביעי, הרי צריכה להיות גם „טעימה“ מן ההענקה.

ויהי רצון, שלאחר שתהיה „טעימה“ מן ה„שכר“ ומן ה„הענקה“ ומן ה„מנוחה“ –

נוכה בקרוב ממש לאכילת כל תבשיל ותבשיל, ונעשה דם ובשר כבשרו, בימות המשיח ותחיית המתים ש„הם תכלית ושלמות בריאת עולם הזה שלכך נברא מתחילתו“⁵⁷,

עד ל„עיקרו“⁵⁸ של „קבלת השכר“, שזה „באלף השביעי“⁵⁷.

(משיחות ש"פ ראה תשל"ו. תש"מ)

(53) ע"פ המבואר בפנים יש לבאר ע"פ פנימיות הענינים מ"ש בספרי (פרשתנו טו, יד), „הענק תעניק .. אפילו מאה פעמים“ [דע"פ פשוטו תמוה (כקושיית התו"ת כאן) איך אפ"ל הענקה לעבד א' מאה פעמים] – כי לכל מדרגה של עבודת ה' יש בח' המוחין שלה, ובכל עלי' מחיל אל חיל יש נתינת הענקה (- מוחין) לפ"ע הדרגה ההיא.

(54) שמור"ד פ"ל, ט.

(55) תולדות קמו, יט.

(56) שו"ע אה"י א"ח ס"ג ס"ח.

(57) תניא שם.

(58) להעיר מענין, סוף מתן שכרן של מצות „סוף כל השכר כולו“ שברמב"ם הל' תשובה פ"ט (בתחלתו, בסופו).

שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם“ רומז ל„עבודה שהעבדים שהן הישראלים צריכים לעבוד הוא שית אלפי שני דהוי עלמא, ובאלף השביעי הוא אמתת קבלת השכר“⁴⁹ ואז יצאו לחפשי חנם בלא מצוות⁵⁰,

וכשם שהוא בעבודה הכללית, כך גם בעבודה הפרטית של כל יהודי: בששת ימי החול הוא צריך לעבוד בטורח ובעמל, ולאחר מכן באה המנוחה של יום השבת, כאשר הוא „משתחרר“ מן העמל.

ונתין לומר⁵¹, שההסבר לכך הוא: למרות המעלה הנפלאה שבהתבטלות המוחלטת של העבד הכנעני, הרי המטרה היא שתהיה עבודה משני הסוגים⁵²: הן מתוך התבטלות, והן מתוך כוחות הנפש, ושהתבטלות תחדור אל כוחות הנפש, כך שיהיו לו גם תענוג, הבנה ורגש בעבודתו הרוחנית, ואין די בהתבטלות ללא חיות וכו'.

לכן צריכה העבודה להיות בבחינת „עבד עברי“ – עבודת שקשורה למדות, לרגשות, של האדם. עד אשר מגיעים ל„יציאה לחירות“ – התעלות מעבודת המדות לעבודת המוחין, עבודה שעל-פי טעם ודעת,

עד לשלמות החירות על ידי „הענקה“ –

(49) ראה תניא פ"ז בהגהה מל"ת להאריז"ל (משא"כ ימות המשיח ותחית"ם הם (לא שכר בלבד, כי אם) „תכלית ושלמות בריאת“ עולם הזה – תניא שם).

(50) ראה תשובות וביאורים ס"א (ע' 15) *הערה 9, שבתניא שם מוכח דקאי להשיטה דאין מצות בטילות בתחית"ם (כ"א באלף הו'). וכן מוכח בסה"מ ובסה"מ תקס"ה שם. אבל ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 244 ואילך ובהערה 33 שם.

(51) מעין זה – עבודת בע"ת ועבודת צדיקים ששניהם צ"ל בכ"א וכמו שישנו במשך השנה תשרי וניסן.

(52) ע"ד מ"ש בתניא פמ"א (נז, א), „שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדריגות .. בחי' עבד ובחי' בן“. וראה המשך תרס"ו שם.

(* לכאורה כצ"ל. וכ"ה בכמה דפוסים.

(* „אג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' סט. המו"ל.